

NZEMA

EWIADEAMRA NOLOBOLE
MOO FALE SONLA NWO
ADENLENYIANLE NE
MO ANWO LA

Universal Declaration of
Human Rights

Sponsored by
The National Association of
Negro Business and Professional
Women's Clubs, INC.

(U S A)

EWIADEAMRA NOLOBOLE MOO FALE
SONLA NWO ADENLENYIANLE NE MO
ANWO LA

Published by
United Nations Department
of Public Information

Ehye mɔ a le sonla nwo adenlenyianle ne mɔ mɔ Maamgbole Koyele ne elie edo nu wɔ Ewiadeamra Nolobole ne mɔ fale Sonla Nwo Adenlenyianle ne mɔ anwo la anu la.

"Wɔ evole 1948 ne anu na ye Bolonyia Siane ne anu kenle ne mɔ tɔ zo bulu ne la azo, Maamgbole Koyele Ayia ne liele Ewiadeamra Elielɔ Mɔ Bɔlie Bɔdo Nu Ke Owɔ Ke Sonla Biala Nyia O Nwo Adenle La dole nu na obole ye nolo. Ehye anwo edweke ne amuala a wɔ kelata shye anu la. Olu mela kpole shye azo, Ayia ne vale dole Maanle Maanle mɔ wɔ Ayia ne anu la anyunlu ke beva Sonla Nwo Adenlenyianle Ne Mɔ Anwo Nolobole Ne bewulowula ngelata nu bɛmaa okponde, benwu ye begenga wɔ sukulu nee eleka biala mɔ besukoa nwoma na be maanyele gyinlabelɔ ne kile ke owɔ ke bɛye la."

Javier P'erez de Cuellar
KELEHELEVOLE KPANYINLI

Menli kɔsɔti ɛ sonla nwo adenlenyanɛ nee atianwolilɛ ne mɔ mɔɔ bie des ɛndɛla ɔ ɔnwo des a.

Bodane mɔɔ gyi Maamgbole Koyɛɛ ne anyunlu la a le ke ɔmaa awie biala sonla nwo adenlenyanɛ ne agyinla kpundii, anyia anyuhɔɛ na eza yeabo nwoɛ bane. Bodane shye vi Maamgbole Koyɛɛ Mɛla ne anu. Shye maa menli mɔɔ wɔ ewiade anu la diedi mɔɔ bɛɛ ye wɔ sonla nwo adenlenyanɛ, ye ginyinlabelɛ nee ye dibilɛ nu la di munli.

Wɔ Ewiadeamra Nolobɔɛ mɔɔ fale Sonla Nwo Adenlenyanɛ Ne Mɔ Anwo la anu la Maamgbole Koyɛɛ ne ɛmaa awie biala adenlenyanɛ ne mɔɔ bie des ɛndɛla bie la ɛla ali wienyi.

Adenlenyanɛ shye mɔ le wɔ des.
Bɛɛ ɛdawɔ ɛ ti anwo adenlenyanɛ.

Fa bɛ ye wɔ esumi sɔ. Bɔ nwoɛ bane na boa maa benyia anyuhɔɛ bɛmaa wɔ nee ɛ ɔnwo mɔ.

EWIADEAMRA NOLOBOLE MŌO FALE
SONLA NWO ADENLENYIANLE NE MŌ LA
ANWO.

MOLEBEBŌ

Wŏ meke ala mŏo Maanle Maanle mŏo wŏ Eku
ye anu la gyinlabelŏ nee pŏpŏzŏle nee
anwoadenlenyanle a fa atianwolilŏ, pŏpŏlilŏ nee
anzondwolŏ ba ewiade anu la,

Wŏ meke ala mŏo menli embu sonla nwo
adenlenyanle ne mŏ bie amaa ŏlua zo nyelŏ
mgbane mgbane dŏnwo esisi emaa menli adwenle
szekye, nee ewiade ne mŏo ŏleba mŏo sonla biala
banyia adenle aha edweke biala mŏo ŏdaye ŏkulo,
nee diedi biala mŏo ŏdaye ŏkulo ke ŏdie ŏdi na ŏnzulo
la, emaa bela ye ali ke, ŏhye a le awienvolema
anyelazo kpale la,

Wŏ meke ala mŏo ŏhyia, saa benrŏhye sonla
benremaa ŏnrŏho ŏnrŏtia esisilŏ nee atisesebeyelŏ, ke
ŏwŏ ke mela bŏ sonla nwo adenlenyanle ne mŏ anwo
bane la,

Wŏ meke ala mŏo ŏhyia ke bŏmaa agŏnwŏleyelŏ
wŏ Maanle Maanle avinli kenya anyuhŏle la,

Wŏ meke ala mŏo Maamgbole Koyelŏ ne anu

amra ɛva be diedi mɔɔ wɔ sonla nwo adenlenyianle ne mɔ, ye gyinlabelɛ nee ye dibilɛ nee mrenya nee mraale adenlenyianle pepe ne mɔ anu la ɛwula sonla nwo adenlenyianle nwo mela ne mɔɔ befele ye 'Kyata' (Charter) ne anu na belie beɔo nu ke beboa beamaa menli anyia anyuhole nee tenlabelɛ kpale wɔ atianwolile bokoo nu la,

Wɔ meke ala mɔɔ Maanle Maanle mɔɔ wɔ Maamgbole Koyele Eku ne anu nee Maamgbole Koyele ne ɛbo ɛwɔke ke bemaawie biala anye azo sonla nwo adenlenyianle nee atianwolile ne mɔ na beali zole kpale la,

Wɔ meke ala mɔɔ adenlenyianle nee atianwolile ehye mɔ anwo ndelebebo kpale hyia kpole kpale maa ɛwɔkebole ne azolile anzee munlilile ne la,

Ati, Kekala
MAAMGBOLE KOYELE AYIA NE
bo nolo ke
EWIADEAMRA NOLOBOLE MOO FALE
SONLA NWO ADENLENYIANLE NWO EHYE

le debie ko mo yelie yedo nu yemaa awie biala nee Maanle biala, amaa awie biala nee Eku biala mo dahuu keva Nolobole ehye kezie ye adwenle nu la abo modenle alua ngilehilele nee ndetele zo yeamaa nidi ara adenlenyianle nee atianwolile ehye mo anwo, na eza yealua ngozo ndenle zo, Maanle nee Maanle Maanle zo, yeaboa yeamaa menli mo w Maanle Maanle mo w Eku ne anu nee Maanle Maanle mo Eku ne sie be la anu amra amuala alie ado nu kpale na beali zole kpale.

Edwεkεkpε 1

Menli muala di be ti anwo na eza noko bεε wε dibile nee adenlenyianle nu. Bεε ndwenlenwo nee adwenle, yemoti ɔwε kε bekile adiemayεle bεmaa be nwo ngoko.

Edwεkεkpε 2

Sonla ko biala le adenle nyia adenlenyianle nee atianwolile ne mε mεε beva bewula Sonla Nwo Adenlenyianle Nwo Nolobεle shye anu la amuala bie. Onle kε ngakyile anzεε ngilehilenu anzεε nyeyenu biala mεε fale menli ekpunli, menli ngakyile, nrenya anzεε raale, anee, Nyamenlezonlenle, maanyεle anzεε adwenle bie, Maanle anzεε menli abohilele, agyapadeε, awole anzεε gyinlabelε gyene biala anwo la bie ba.

Eza noko ɔnke kε bekile ngakyile anzεε nyeyenu biala wε maanyεle, melazolile nu, anzεε maanle zo gyinlabelε nu wε maanle ne anzεε εleka mεε sonla ne de la anu. Saa maanle ne di ɔ ti anwo o, saa maanle gyene a nea zo o, saa ɔnli ɔ ti anwo o, ɔnle kε ngakyile anzεε ngilehilenu biala ba nu.

Edwɛkɛkpɔkɛ 3

Ɔwɔ kɛ awie biala nyia ngoane, fanwodi nee sonla nwo banebɔle.

Edwɛkɛkpɔkɛ 4

Ɔnle kɛ beyɛ awie biala kanra. Ɔwɔ kɛ betua aanrayɛle nee aanra ɛdɔnelɛ wɔ adenle biala anu.

Edwɛkɛkpɔkɛ 5

Ɔnle kɛ bekile awie biala nyane anzɛɛ beyɛ ye atisesebɛ, amumuye anzɛɛ begua ɔ nyunlu aze anzɛɛ betwi ɔ nyunlu.

Edwɛkɛkpɔkɛ 6

Kɛ mɔɔ mɛla se la, ɛleka biala mɔɔ awie biala lua la ɔwɔ kɛ bɛnwu kɛ ɔdaye ɔle sonla.

Edwɛkɛkpɔkɛ 7

Kɛ mɔɔ mɛla se la, menli kɔsɔɔti se pepɛ mɔɔ ɔnle kɛ ngakyile anzɛɛ ngilehilenu biala ba mɛla ne mɔɔ bɔ bɛ nwo bane pepɛ la anu. Menli kɔsɔɔti le adenle nyia bɛ nwo banebɔle pepɛ mɔɔ ko tia ngilehilenu anzɛɛ nyeyenu mɔɔ tia Nolobɔle ɛhye

nee debie biala mɔɔ maa zɛhae nyeyenu ne adenle la.

Edwɛkɛkpɔkɛ 8

Sonla biala lɛ adenle kɛ saa awie yɛ debie mɔɔ tia anwoadenlenyanlɛ ne mɔ mɔɔ maamule nwo mela anzɛɛ mela ɛva ɛmaa ye la a, ɔwɔ kɛ kɔɔto ne mɔ pepɛ die ye.

Edwɛkɛkpɔkɛ 9

Onle kɛ bɛkye sonla, bɛfa sonla bɛsie anzɛɛ bɛye sonla bɛfi maanle ne anu wɔ mekɛ mɔɔ ɔtɛfonle mela anzɛɛ mela ɛmmaa adenle la.

Edwɛkɛkpɔkɛ 10

Wɔ awie biala adenlenyanlɛ nee ye gyima ne mɔ anwo adwenlevale nwo anzɛɛ saa bɛka kɛ awie biala ɛye ɛtane a ɔwɔ kɛ kɔɔto mɔɔ di ɔ ti anwo na onli mɔguazo la di ye edwɛkɛ wɔ bagua nu.

Edwɛkɛkpɔkɛ 11

(i). Sonla biala mɔɔ bɛksha kɛ yeye ɛtane mɔɔ ɔdi kɛ bɛtwe ɔ nzo la lɛ adenle ka kɛ ɔnze edwɛkɛ ne anwo bie kyese bɛdi ye edwɛkɛ wɔ bagua nu kɔɔto na kɔɔto ne bua ye fɔlɛ kɛ mɔɔ mela se la. Wɔ kɔɔto

ɛkɛ ne ɔwɔ kɛ ɔnyia ninyɛne mɔɔ ɔfa ɔpɛpɛ ɔdie ɔ nwo la kolaa.

(2). ɔnle kɛ bɛbua sonla biala fɔlɛ wɔ nyɛlɛɛ stane biala mɔɔ wɔ mekɛ mɔɔ ɔyɛlɛ zɔhane nyɛlɛɛ ne la ɛnee ɔnle stane mɔɔ ɔtia maanle anzɛɛ maanle maanle mɛla la anwo. Anzɛɛ ɔnle kɛ bɛtwe sonla ne anzo bɛmaa ɔtɛla mɔɔ bɛpɛ bɛdo ɛkɛ ne wɔ mekɛ mɔɔ ɔyɛlɛ stane ne la.

Edwɛkɛkpɔkɛ 12

ɔnle kɛ menli fa bɛ nloa wulowula awie feabo, ye abusua, ye sua nu edwɛkɛ nu anzɛɛ ɔnle kɛ bɛkɛnga ye aɛhelata anzɛɛ bɛbɔ ye anyiemgba bɛɛkye ye anyunlunya. Sonla zɛhae lɛ adenle maa mɛla ne pɛpɛ die ye anzɛɛ bɔ ɔ nwo bane wɔ zɛhae akpɔsemadi ɛbɛla ne mɔ anwo.

Edwɛkɛkpɔkɛ 13

(1) Sonla biala lɛ adenle ɔfi ɛleka mɔɔ ɔde la ɔkɔtenla ɛleka biala mɔɔ ɔkulo la.

(2) Sonla biala lɛ adenle ɔfi maanle biala anu nee ye maanle nu ɔkɔ maanle gyɛne nu na ɔkola ɔsia ɔba ye maanle nu.

Edwɛkɛkpɔkɛ 14

(1) Sonla biala lɛ adenle kɛ saa ɔlɛnwu amanes wɔ ye maanle nu a ɔkola ɔnriandi ɔko maanle gyene nu ɔmaa bɛmaa ye eleka ɔtenla anzɛɛ bebɔ ɔ nwo bane.

(2) Saa amanes ne mɔɔ ahenle ne elɛnwu ye la envi anzɛɛ enlua maanyɛkɛ ti anzɛɛ ye nyɛlɛɛ ne tia Maamgbolɛ Koyɛlɛ mɛla ne nee ye bodane ne mɔ a, yemɔ maanle gyene ne enlɛ adenle kɛ ɔkelie ye azie anzɛɛ ɔkɛbɔ ɔ nwo bane.

Edwɛkɛkpɔkɛ 15

(1) Sonla biala lɛ adenle kɛ ɔye ekulomani.

(2) ɔnle kɛ bebɔ ekulomani biala kɛ ɔlɛ eyɛvolɛ la. Eza noko ɔnle kɛ bɛsi awie biala mɔɔ kpɔndɛ kɛ ɔkakyi ye ekulomaniyɛlɛ la adenle wɔ mekɛ mɔɔ mɛla ɛmmaa adenle la.

Edwɛkɛkpɔkɛ 16

(1) Mrenya nee mraalɛ mɔɔ bɛkɛdɔwɔ agyalɛholɛ la, saa bɛlɛ duzu menli o, saa bɛvi duzu maanle nu o, anzɛɛ saa bɛkɔ duzu asɔnɛ o, bɛlɛ adenle bɛgya bɛ

nwo na bɛbɔ ɛdane. Bɛ mu nwiɔ bɛlɛ adenle pepɛ wɔ agyale nwo, wɔ bɛ agyale nee bɛ ewolebɔlɛ nu.

(2) Ɔwɔ kɛ menli nwiɔ ne die to nu kolaa na bɛagya bɛ nwo.

(3) Kunli nee yeɛ nee bɛ mra a le ekpunli mɔɔ bɔ sua ɛkyekyeɛ bɔ anzɛɛ ekpunli mɔɔ tɛɛ ye menli dɔɔnwo a,yemɔti ɔwɔ kɛ menli ekpunli ne nee maanle ne mɔɔ bɛwɔ nu la sinza bɛ.

Edwɛkɛkpɔkɛ 17

(1) Sonla biala lɛ adenle kɛ ɔnyia ɔ ti anwo agyapadɛɛ, eza noko ɔlɛ adenle kɛ ɔ nee awie mɔ bɔ nu nyia agyapadɛɛ.

(2) Ɔnle kɛ awie biala hwele ye agyapadɛɛ wɔ mekɛ mɔɔ mɛla ɛmmaa adenle la.

Edwɛkɛkpɔkɛ 18

Sonla biala lɛ adenle kɛ ɔdwenle adwenle biala na ɔsonle debie biala mɔɔ ɔkulo la, eza ɔlɛ adenle ɔkakyi ye Nyamenlezonlenlɛ ne anzɛɛ ye diedi ne nee fanwodi, yeɛ akee noko ɔlɛ ɔ nwo adenle kɛ ɔ ngome anzɛɛ ɔ nee menli wɔ bagua anzɛɛ fealera nu ɔkile ye asɔne anzɛɛ ye diedi ne wɔ ngilehileɛ,

nyesee, ezonlenle nee boenleanle nu.

Edwεkεkpεkε 19

Sonla biala le adenle ke odwenle na oka edwεke mεε okulo la; eza εle ε nwo adenle ke ofa adwenle biala mεε ngyegyεle biala εnle nwo na εdua nolobεle ndenle ne mε biala anu okponde, εtie na oka edwεke okile menli na εmaa be adwenle mεε ngyegyεle biala εnle nwo a.

Edwεkεkpεkε 20

(1) Sonla biala le adenle kε ayia anzee eku mεε anzondwole wε nu la bie.

(2) Onle ke behye sonla bεmaa okε eku nu.

Edwεkεkpεkε 21

(1) Sonla biala le adenle boa wε ye maanle ne εbule nu, εle adenle εtu ε nwo εsie εke εmaa betu ye okε Melalile Ayia ne bie anzee εboa εmaa betu menli bekε Melalile Ayia ne.

(2) Sonla biala le adenle nyia maanle gyimayεle nwo nvasεe wε ye maanle ne anu.

(3) Ezuavole ne shuloledee ne a le Arane tumi ne a, bekile be shuloledee shye wo meke biala nee nshale emadole moo awie biala nyia adenle to ye dee wo feabo nu anzee wo ndenle biala anu moo ngyegyela biala enle nu la.

Edwεkεkpε 22

Awie biala moo wo menli ekpunli avinli la owo ke maanle ne sinza ye eza owo ke maanle ne dua ye modenlebo nee maanle maanle moale zo, nee ke maanle ko biala ye maamule, agyapadee, ezukoa, menli nee maandee gyinlabela ne si de la azo maa sonla ko biala nyia ninyene moo hyia ye anyunlunyia nee ye boeyela nwo la.

Edwεkεkpε 23

(1) Sonla biala le adenle ye gyima moo okulo la, Akee noko ole adenle ke onyia gyima ne anwo ahunlundwole. Eza noko owo ke maanle ne boa maa awie biala nyia gyima moo gyima ne envi o sa a.

(2) Sonla biala le adenle ke gyima moo okeye la onyia nwole ahatuale pepe ke moo saa awie gyene a yele gyima zohane a anree okenyia ye la.

(3) Sonla biala moo ye gyima la owo ke nyia

nwole ahatuale kpale mɔɔ ɔkola ɔfa ɔnea ɔ ye nee ɔ mra amaa be tenlabelɛ nu aye kpale a. Eza noko ɔwo ke ɔnyia ezinzale ne mɔɔ maanle ne fa sinza menli la bie.

(4) Sonla biala le adenle boa gyimayele Eku nu wo ye ehulolendeɛ ezinzale ti.

Edwɛkɛkpɔkɛ 24

Sonla biala le adenle ke ɔdie ye enwomenle bie na ɔdielie ɔ nye, na ɔnyia meke ezinra mɔɔ ɔfa ɔye gyima na eza noko ɔnyia meke mɔɔ saa ɔye gyima dedee a ɔfa ɔdie ye enwomenle bie na betua ye nwole kake la a.

Edwɛkɛkpɔkɛ 25

(1) Sonla biala le adenle ke ɔ nee ɔ ye nee ɔ mra nyia tenlabelɛ kpale mɔɔ fale be ngoane, aleɛ, edanle, dabelɛ nee ayileyele nee ninyene mɔɔ hyia maa be la anwo. ɔwo ke benyia moale wo meke mɔɔ benye gyima, anwonyane kebo be, bengola gyima ye, kunli anzeɛ yele kewu, bekeye mgbanyinli anzeɛ ɔlua ndenle bie azo bengola bennea be nwo la.

(2) ɔwo ke mreladane nee ngakula nyia moale nee enleanle kpale. Kakula biala, saa begyale ɔ nli

anzɛɛ beangya ɔ nli na beawo ye o, ɔwɔ ke benea ye anzɛɛ besinza ye ke mɔɔ ɔfeta la.

Edwɛkɛkpɔkɛ 26

(1) Sonla biala le adenle sukɔa nwoma. ɔnle ke betua nwomazukoale nwo kake biala, bɔbɔ wɔ molebebo nwomazukoale deɛ ne anwo. ɔwɔ ke molebebo nwomazukoale ne ye nhyɛ maa kakula biala. ɔwɔ ke menli nyia adenle sukɔa mbulale nee milahyinli nee gyima nwo nwoma. Eza noko awie biala mɔɔ bɔ mɔdenle la kola sukɔa nwoma kpole.

(2) ɔwɔ ke nwomazukoale maa awie biala tenlabelɛ nu ye kpale na ɔmaa sonla nwo adenlenyanle nee ye atianwolile ne mɔ enilile gyinla kpundii. ɔwɔ ke nwomazukoale maa ndelebebo, be kunlu elile nee agɔnwɔleyɛle ba maanle maanle avinli, menli anzɛɛ asɔne asɔne avinli na ɔboa ɔmaa Maamgbɔle Koyɛle gyima ne mɔɔ ɔledi mɔɔ ɔfale anzɔndwɔle nwo la di munli.

(3) Awovɔlɛma le adenle ke bɛmaa be mra sukɔa nwoma mɔɔ bekulo ke be mra ne mɔ sukɔa la.

Edwɛkɛkpɔkɛ 27

(1) Sonla biala lɛ adenle kɛ ɔdaye ɔye maandɛ nyɛlɛ biala mɔɔ bɛyɛ wɔ maanle anzɛ sua ne azo la bie, na eza ɔnyia ninyɛne ɛdolɔlɛ nee abɔdɛ nwo nrelɛbɛ nwo anyuhɔlɛ nvasɔɛ ne mɔ bie.

(2) Sonla biala lɛ adenle kɛ ɔnyia debie mɔɔ ɔkɛhɛlɛ mɔɔ fale abɔdɛ nwo nrelɛbɛ, nwoma anzɛ debie mɔɔ ɔkedolɔ la anwo banebɔlɛ.

Edwɛkɛkpɔkɛ 28

Sonla biala lɛ adenle kɛ ɔ nee menli nee maanle maanle nu amra di ngitanwo amaa yeanyia adenlenyianlɛ nee atianwolilɛ ne mɔ mɔɔ wɔ Sonla Nwo Adenlenyianlɛ Nwo Nolobɔlɛ ɛhyɛ anu la anwo nvasɔɛ kpalɛ.

Edwɛkɛkpɔkɛ 29

(1) Sonla biala lɛ gyima yɛ fa maa ye menli mɔɔ ɔwɔ bɛ avinli la amaa ɔlua zo yeahola yeanyia anyuhɔlɛ anzɛ yeali munli.

(2) Saa sonla biala fa ye adenlenyianlɛ nee atianwolilɛ ne mɔ ayɛ gyima a, ɛneɛ ɔngile kɛ ɔlɛ adenle ɔbulu mɛla zo; ɔwɔ kɛ ɔdi ɔ gɔnwo mɔ

adenlenyianle nee atianwolile ne mo eni na obo ye ebela ke mo maanle ne mo owo nu la mela ne mo mo fale benwonilile, anzondwole nee ye boyele ne se la.

(3) Onle ke bedua adenlenyianle nee atianwolile ehye mo azo baye ninyene mo otietia anzee obulu bodane nee ndenle ne mo mo Maamgbole Koyele ne ehyehye edo eke la azo.

Edwεkεkpε 30

Debie biala mo wo Sonla Nwo Adenlenyianle Nwo Nolobole ehye anu la engyi eke ne emmaa maanle ko, anzee menli ekpunli ko anzee sonla ko angome mo omaa ye adenle oye debie oεkye adenlenyianle nee atianwolile ne mo mo behyehye bedo eke ne la a.